

Wopera Zsuzsa: Az európai uniós családjog érvényesülésének kritikus pontjai *

Bevezetés

Az Európai Unió különösen az Amszterdami Szerződés hatálybalépése óta komoly erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a személyek szabad mozgása miatt létrejövő jelentős számú nemzetközi házasságok felbontásában, szülői felelősséggel kapcsolatos, ill. a tartási ügyekben érintettek helyzetét megkönnyítse azzal, hogy az uniós polgárok ilyen jellegű jogvitáiban kiszámítható, előre látható, az adott családi jogviszonnyal szoros kapcsolatban álló kapcsolóelvek érvényesülését biztosítja, mind a joghatóság, mind az alkalmazandó jog terén. Ezek az erőfeszítések számottevő eredményekre vezettek, ugyanakkor a többéves joggyakorlat birtokában mára körvonalazódnak azok a jogalkalmazást jelentősen befolyásoló problémák, melyek mind a jövőbeli uniós jogalkotás, mind a nemzeti jogalkalmazás szempontjából kiemelt jelentőségűk, és az európai családjog fejlődésének jelenlegi stádiumában érzékelhetők.

Jelen tanulmány keretei között azokat a kritikus szabályozási megoldásokat gyűjtöm csokorba, melyek álláspontom szerint jelenleg, és a jövőre is tekintve, a legalapvetőbb jogértelmezési kérdéseket vetik fel.

1. A rendeletek tárgyi, személyi hatályával kapcsolatos nehézségek

Az új Brüsszel II. rendelet¹ tárgyi hatálya alá a családjogi ügyek két nagy csoportja tartozik: a házassági ügyek, és a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek. A rendelet 1. cikkének (1) és (2) bekezdései határozzák meg, hogy milyen jogviták tartoznak ebbe a körbe.

A Róma III. rendelet² a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog szabályait rendezi, míg a tartási rendelet³ valamennyi családi, rokoni kapcsolatból, házasságból, házassági rokonságból eredő tartási követelésre irányadó, miközben a hágai jegyzőkönyv⁴ ugyanezen jogvitákra alkalmazandó jogot határozza meg.

E rendeletek, és a jegyzőkönyv alkalmazásával kapcsolatos egyik kulcskérdés vitathatatlanul a házasság, házastárs definíciójának meghatározása.

1.1. A házasság, a házastárs fogalmának értelmezése

Az új Brüsszel II. rendelet személyi hatálya alá azok a házasságok tartoznak, ahol legalább a házastársak egyikének az Unió valamely tagállamának területén van a szokásos tartózkodási

* Jelen tanulmány az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj keretei között készült.

¹ A Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL 2003. 12.23.

² A Tanács 1259/2010/EU rendelete (2010. december 20.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról, HL, 2010. 12. 29.

³ A Tanács 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről, HL 2009. január 10.

⁴ A Tanács 2009/941/EK határozata (2009. november 30.) a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2007. november 23-i hágai jegyzőkönyvnek az Európai Közösség általi megkötéséről, HL L 331. 2009. december 16. A hágai jegyzőkönyv szövege magyar nyelven a tanácsi határozat mellékleteként érhető el.

helye, vagy valamely tagállam állampolgára, ill. domicile-lal rendelkezik, és az ügy több államra kiterjedő vonatkozású. Ez a rendelet 6. cikkéből levezethető.⁵

E rendelet esetében a szakirodalom korábban egységes⁶ volt a tekintetben, hogy a rendelet hatálya alá tartozó házasság fogalma alatt csak a különmemű párok monogám együttélési formája értendő, és nem tartozik a rendelet hatálya alá az azonos nemű párok házassága, ill. az egyéb regisztrált élettársi kapcsolatok.

Ez az értelmezés azonban az elmúlt években sokat változott,⁷ tekintettel arra, hogy egyre több uniós tagállamban⁸ köthetnek házasságot az azonos nemű személyek⁹ is, és az így kötött házasság létezőnek és érvényesnek tekintése, és felbontása egy másik tagállamban komoly jogalkalmazási dilemmát jelenthet egy-egy tagállam bíróságai számára.

A Róma III. rendeletet a házasság felbontására és a különválásra kell alkalmazni olyan esetekben, amelyek több állam jogához kapcsolódnak. (1. cikk (1) bekezdés)

A rendelet következetesen a „házastárs” fogalmával dolgozik, ami kizárja a rendelet tárgyi hatálya alól a regisztrált együttélési formákat, ugyanakkor magában foglalja az azonos nemű házastársakat is.¹⁰

A tartási rendelet tárgyi és személyi hatálya alá bevonhatók mind az azonos neműek házasságából eredő tartási követelések, mind a bejegyzett együttélési formákból eredő tartási igények. Ez levezethető a rendelet (11) preambulum-bekezdéséből, mely szerint „a rendelet hatályának ki kell terjednie a családi vagy rokoni kapcsolatból, házassági kapcsolatból vagy házassági rokonságból eredő valamennyi tartási kötelezettségre a tartásra jogosult személyek közötti egyenlő bánásmód biztosítása érdekében. E rendelet alkalmazásában a „tartási kötelezettség” fogalmát önállóan kell értelmezni.” Ezt erősítik a rendelet 2. cikkében foglalt fogalom-meghatározások is, melyek semmilyen korlátot nem állítanak fel a tekintetben, hogy a tartási igénynek milyen családi kapcsolatból kell erednie. (2. cikk (10)-(11) pontok)

1.1.1. A házasság mint közrendi kérdés

A házasság fogalmával kapcsolatban az is tisztázatlan, hogy, vajon lehetséges-e a házasságot egy-egy rendelet alkalmazása körében autonóm módon, a nemzeti szabályoktól elrugaszkodva értelmezni, avagy e jogintézmény csak a nemzeti jog talaján értelmezendő. A jelenlegi gyakorlat a nem autonóm értelmezést erősíti, ennek eredményeként pl. Hollandiában az új

⁵ A Rendelet 6. cikke szerint azon házastárs ellen, aki valamely tagállam területén szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik; vagy valamely tagállam állampolgára, illetve az Egyesült Királyság és Írország tekintetében „domicile”-lal rendelkezik az utóbbi tagállamok egyikének területén, más tagállamban kizárólag a Rendelet 3., 4. és 5. cikknek megfelelően indítható eljárás.

⁶ Ld. Thomas Rauscher: *Europaisches Zivilprozessrecht*, Kommentar, Sellier, München, 2004. 537. o. vagy Kengyel Miklós- Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2009. 210. o.

⁷ Lásd erre vonatkozóan pl: Alegria Borrás: *From Brussels II to Brussels II bis and Further*, in *Brussels II BIS: Its Impact and Application in the Member States* (Katharina Boele-Woelki & Cristina González-Beilfuss) Antwerp, Intersentia, 2007. 22. o. vagy Ian Curry-Sumner: *Uniform patterns regarding same-sex relationships*, in: *International Law Forum*, 2005-7 (3), pp. 9-14.

⁸ Az Európai Unió alábbi tagállamaiban a jelzett időponttól köthetnek házasságot az azonos nemű párok: Hollandia (2001), Belgium (2003), Spanyolország (2005), Svédország (2009), Portugália (2010). Franciaország és az Egyesült Királyság 2012-ben döntött a házasság jogintézményének megnyitásáról az azonos neműek számára.

⁹ Lásd erre vonatkozóan: Szeibert Orsolya: *Ami a házasság témájából Európát jelenleg leginkább foglalkoztatja: az azonos nemű partnerek házassága*, in: *Családi Jog*, 11. évf. 1. szám, 2013. 38-44. o.

¹⁰ Ebben a kérdésben megingathatatlan a szakirodalom. Lásd pl. Katharina Boele-Woelki: *For Better or for Worse: The Europeanization of International Divorce Law*, in: *Yearbook of Private International Law*, Vol. XII. 2010. Sellier, Munich 2011. 13. o.

Brüsszel II. rendeletet alkalmazzák is – a nemzeti jogból kiindulva – az azonos nemű párok házasságára, míg más országokban, pl. Lengyelországban és Litvániában nem.¹¹

Jól szemlélteti a tradicionális családjogi értékeket valló tagállamok dilemmáit az olasz Szenátusnak az Európai Parlament Jogi Bizottságához címzett észrevétele a házassági vagyoni és bejegyzett élettársi közösségek vagyoni viszonyairól szóló rendeletjavaslatok kapcsán.¹²

Az olasz álláspont hivatkozik az olasz alkotmánybíróság útmutatására, amely 2010. április 15-i 138. sz. ítéletében megállapította, (és továbbra is megállapítja), az 1942. évi polgári törvénykönyv házasság fogalmát illetően, hogy „a házastársaknak ellenkező neműeknek kell lenniük”.

Kiemeli, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartájának 9. cikke¹³, amely a „házasságkötési korhatárt elért férfiak és nők” esetében megerősíti az Emberi Jogok Európai Egyezménye 12. cikkében már szereplő „házasságkötéshez és családalapításhoz való jogot”, haladást jelent az azonos neműek közötti házasság elismerése felé, azonban a Charta ugyanezen 9. cikke rögzíti, hogy e jogok tényleges gyakorlását a „nemzeti törvények” szerint kell biztosítani, azaz a Parlament mérlegelési jogkörébe utalja a kérdést.

A Charta 9. cikkéhez ún. „magyarázatok”¹⁴ kapcsolódnak, amelyek bár nem bírnak kötelező erővel, kétségtől segítséget nyújtanak az értelmezésben. E „magyarázatok” a 9. cikk vonatkozásában kiemelik, hogy „e cikk nem tiltja és nem is biztosítja a házassági jogállás biztosítását két azonos nemű személy kapcsolata tekintetében”.

Az olasz kormány ugyanakkor úgy véli, hogy az Alapjogi Chartát a Szerződésekkel megegyező jogi kötőerővel felruházó Lisszaboni Szerződés hatálybalépése sem eredményezheti a polgári törvénykönyvnek a házasságot ellenkező neműek kapcsolataként meghatározó normáinak az uniós joggal való összeegyeztethetlenségét.

Az olasz álláspont emlékeztet arra, hogy az Európai Bíróság a C-267/06. sz. Makuro-ügyben 2008. április 1-jén hozott ítéletében kimondta, hogy a „családi állapot” és az azon alapuló ellátások tagállami hatáskörbe tartoznak, és a közösségi jog nem sérti a tagállamoknak e hatáskörét. A Bíróság azonban emlékeztetett arra, hogy e hatáskör gyakorlása során a tagállamok kötelesek tiszteletben tartani a közösségi jogot.

Az olasz észrevétel kiemeli, hogy a bizonytalanságok elkerülése érdekében pontosítani kell a házasság fogalmát. Figyelembe véve ugyanis az alkotmánybíróság 2010. április 15-i, 138. sz. ítéletében szereplő álláspontját, Olaszország számára nehézséget jelentene „házasságnak” tekinteni az azonos neműek közötti kapcsolatot. Az ilyen típusú „házasság” az alkotmánybíróság 2010. évi olvasata szerint is összeegyeztethetetlen lenne az Alkotmány 29. cikkével.

Az imént felvázolt probléma megoldásához azt olasz kormány azt javasolja, hogy – az azonos nemű személyekből álló párok vagyoni viszonyainak szabályozására irányuló lehetőség biztosítása érdekében is, és az Európai Unió Alapjogi Chartájának megkülönböztetés tilalmáról szóló 21. cikke végrehajtásának keretében – az „azonos neműek közötti házasságok” – legalábbis Olaszország tekintetében – tartozzanak a bejegyzett élettársi

¹¹ Ian Curry-Sumner: Same-sex relationships in Europe: Trends towards tolerance? In: Amsterdam Law Forum, Vol. 3.2. 2011. 55. o.

¹² COM (2011) 126. és COM (2011) 127.

¹³ A házasságkötéshez és a családalapításhoz való jogot, az e jogok gyakorlását szabályozó nemzeti törvények szerint, biztosítani kell. (Európai Unió Alapjogi Chartájának 9. cikke)

¹⁴ Magyarázatok az Alapjogi Chartához, (2007/C 303/02) http://eur-lex.europa.eu/hu/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303HU.01001701.htm#Note_E0001_expl

közösségekről szóló, szintén vizsgálat alatt álló (COM (2011) 127 végleges) javaslat hatálya alá.¹⁵

Az olasz javaslatban megfogalmazottak, mely szerint az azonos nemű házastársakat tekintsük bejegyzett élettársaknak megoldást jelent a vagyoni jogi rendelet megfelelő alkalmazásához, mert „áttérrel” az ilyen típusú együttélési formákat a másik, a bejegyzett élettársi közösségek vagyoni jogi ügyeit szabályzó rendelet-javaslat hatálya alá, mely nem jelent hátrányt a pároknak, hiszen a két javaslat azonos koncepción alapul.

Ez a megoldás ugyanakkor kivitelezhetetlen a Róma III. rendelet esetén, melynek hatálya nem terjed ki a regisztrált együttélési formákra, ott a házasság fogalma alá kell bevonni az azonos neműek házasságát is, éppúgy, mint az új Brüsszel II. rendelet esetében. Az olasz álláspont abból a szempontból is fontos, mert Olaszország részt vesz a Róma III. rendelet elfogadását lehetővé tevő megerősített együttműködésben, az rá is alkalmazandó.

1.1.2. A nemzeti jogok eltéréseire történő hivatkozás

A Róma III. rendelet esetében az uniós jogalkotó másképpen oldotta meg a fent nevesített problémát, amikor az egyes tagállamok által nem preferált összetételű házasságok felbontása kerül szóba. A rendelet 13. cikke lehetővé teszi, hogy amennyiben a megerősített együttműködésben résztvevő tagállam nemzeti joga (...) a szóban forgó házasságot nem tekinti érvényesnek, a tagállam nem kötelezhető arra, hogy házasságfelbontást mondjon ki.¹⁶

Ez azt jelenti, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság, melyet az új Brüsszel II. jelöl ki, lényegében megtagadja a Róma III. rendelet szerint alkalmazandó jog alkalmazását, és így a házasság felbontását, arra hivatkozással, hogy a felbontandó házasságot a tagállam nemzeti joga nem tekinti érvényesnek (létezőnek).

Így előállhat egy olyan, a jogbiztonság és a kiszámíthatóság szempontjából elfogadhatatlan helyzet, hogy egyetlen joghatósággal rendelkező tagállami bíróság sem „hajlandó” felbontani a felek házasságát, mert az, a nemzeti joga szerint érvénytelen (helyes magyar terminológia szerint: nemlétező)

Ez azért különösen problematikus, mert az új Brüsszel II. rendelet nem teszi lehetővé a joghatósági megállapodást házassági ügyekben. Ezen a szabályozási szigoron a rendelet felülvizsgálatakor feltétlenül változtatni kell, azaz elengedhetetlen a joghatósági megállapodás lehetővé tétele a házassági ügyekben, ill. *ultima ratio*-ként az ún. *forum necessitatis* bevezetése. Ezzel elérhető lenne, hogy abban az esetben, ha a joghatósággal rendelkező bíróságok mindegyike olyan tagállamban található, amelynek joga a szóban forgó házasságot

¹⁵ Európai Unió Politikák Bizottsága, a szabályzat 144. cikkének, (1) bekezdése szerinti észrevételei és javaslatai (Felelős: Salvatore Fleres) Róma, 2011. május 25. A közösségi jogi aktussal kapcsolatos észrevételek: A házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló tanácsi rendeletre irányuló javaslat (COM (2011) 126 végleges).

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/juri/cm/870/870418/870418hu.pdf 2013.

június 17.

¹⁶ E rendelkezésnek a beiktatása kétségtől azon tagállamok részére tett gesztus volt, akik a tradicionális családjogi értékek talaján kizárólag a különálló párok házasságát ismerik el, ami egy álláspont kifejezése a nemzeti jogalkotó részéről, de nem feltétlenül alkalmazandó a nemzetközi elemmel rendelkező családjogi jogvitákban.

érvénytelennek (nemlétezőnek) tekinti, akkor is lenne olyan, ún. szükségképpen fórum, mely a házasságot felbontja.¹⁷

Ezek a kiegészítések számos problémát megoldának - még akár az azonos nemű párok házasságának felbontásától való félelem miatt a Róma III-tól való távolmaradást is -, és nagyobb részvételre ösztönözhetnék a tagállamokat, azzal is, hogy okafogyottá tennék a rendelet 13. cikkének alkalmazását.

E kiegészítés véghezvitele azért lenne különösen fontos, mert minden kétséget kizáróan ez a rendelkezés tántorította el a megerősített együttműködésben való részvételtől Finnországot és Svédországot. Svédországnak a Rendelettel kapcsolatos kritikája azon álláspontján alapult, mely szerint nem tud elfogadni olyan megoldásokat, amelyek bizonyos helyzetekben korlátozzák a házasság felbontásának lehetőségét.

A svéd álláspont szerint a házasság felbontásához való jog – csakúgy mint a házastárs megválasztásához való jog – alapvető jog. Svédország úgy vélte, hogy a megerősített együttműködésről szóló rendeletjavaslat 2010. novemberi változata szerinti 7a cikk¹⁸ (ma a 13. cikk) olyan megoldásokat tartalmaz, amelyek a gyakorlatban egyes csoportok esetében a házasság felbontásához való jogot korlátozó kivételeket teremtenek.¹⁹

Álláspontom szerint ugyanakkor kivitelezhető lenne az autonóm értelmezés mind a házasság, mind a házastárs fogalmával kapcsolatban, kizárólag az uniós jog hatálya alá tartozó ún. több államra kiterjedő házassági, ill. azzal összefüggő, vagy abból eredő jogviták esetében, ami nem járna azzal a következménnyel, hogy az adott tagállamnak fel kellene adnia nemzeti szabályozását, az azok alapjául szolgáló értékrendet, mindössze azt, hogy ezekben a jogvitákban azoktól el kellene szakadnia.

1.2. A polgári ügy értelmezése a családjogi jogvitákban

Az eddigi, Európai Bíróság elé került, családjogi tárgyú jogvitákban azok az ügyek vetettek fel értelmezési problémát, ahol olyan határozat más tagállamban történő végrehajtásáról kellett döntenie, mely a végrehajtás szerinti tagállamban egyértelműen a közjog hatálya alá tartozott, így az új Brüsszel II. rendelet tárgyi hatályának azon eleme került vizsgálat alá, mely a „polgári ügy” minősítésre vonatkozott.

A rendelet 1. cikke egyértelműen kimondja, hogy a rendeletet a bíróság jellegére való tekintet nélkül a házassági és szülői felelősséggel kapcsolatos *polgári ügyekben* kell alkalmazni, melyet a rendelet céljának függvényében önállóan, autonóm módon kell értelmezni.

Az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: Bíróság) C-435/06. sz. „*C” felperes ügyben 2007. november 27-én hozott ítélete*²⁰ éppen ennek a fogalomnak a helyes értelmezését segíti elő, és kiszélesíti a rendelet hatálya alá tartozó szülői felelősséggel kapcsolatos jogviszonyok körét.

¹⁷ Ez a megoldás már 2010-ben szerepelt az uniós jogalkotás napirendjén. Lásd erről: Európai Unió Tanácsa 2010/0067. (CNS) JustCiv. 231. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/10/st17/st17710.hu10.pdf>

¹⁸ 7a cikk; Eltérések a nemzeti jogban

E rendeletben semmi nem kötelezi az olyan résztvevő tagállamok bíróságait, amelyeknek joga nem rendelkezik a házasság felbontásáról, vagy a szóban forgó házasságot a felbontási eljárás céljából érvénytelennek tekinti, arra, hogy e rendelet alkalmazásában házasságfelbontást mondjanak ki. JustCiv 213. 17045/10. 2010. november 26. További érdekesség, hogy a 2010. márciusában napvilágot látott rendeletjavaslat [COM (2010) 105.] még nem tartalmazta ezt a cikket.

¹⁹ Európai Unió Tanácsa JustCiv. 214. számú feljegyzése, 2010. december 1. 9. o.

²⁰ „C” ügyében indult eljárás, C-435/06. sz. ügy. EBHT 2007. I-10141.

Ebben az ügyben egy finn bíróság nyújtott be előzetes döntés iránti kérelmet a Bírósághoz 2006-ban, annak megállapítását kérve, hogy a rendeletben meghatározott polgári ügyek fogalmába tartozik-e az olyan, svéd szociális bizottság által, a gyermek állami gondozásba vételére és elhelyezésére vonatkozó döntés, amely mind Svédországban, mind Finnországban egyértelműen a közjog hatálya alá tartozik.

A Bíróság döntésében kifejtette, hogy bár a gyermek állami gondozásba vétele nem szerepel kifejezetten azon ügyek között, amelyek a rendelet 1. cikke (2) bekezdésének megfelelően a szülői felelősségre vonatkoznak, ez a körülmény azonban nem zárhat ki valamely gyermek állami gondozásba vételéről szóló határozatot a Rendelet hatálya alól. Az 1. cikk (2) bekezdésében említett „különösen” kifejezés ugyanis azzal jár, hogy az e rendelkezésben szereplő felsorolás *példálózó*. Ezenkívül a Rendelet (5) preambulumbekkezdéséből következik, hogy annak érdekében, hogy minden gyermek számára egyenlőséget biztosítsanak, a rendelet kiterjed a szülői felelősségre vonatkozó valamennyi határozatra, beleértve a gyermek védelmére vonatkozó intézkedéseket is.²¹

A polgári ügy Rendelettel kapcsolatos értelmezését erősítette meg a Bíróság a 2009-ben kihirdetett „A” felperes ügyben hozott ítéletében is.²²

A legújabb, az új Brüsszel II. rendelettel kapcsolatban a Bíróság által ítélettel lezárt ügyben szintén a rendelet tárgyi hatálya, a polgári ügynek minősülés volt a kérdéses, egy gyermek bentlakásos intézményi gondozásba helyezését elrendelő határozat végrehajthatóvá nyilvánítása kapcsán, a *Health Service Executive kontra S. C., A. C. C-92/12. sz. PPU sz. ügyben*.²³

A tárgyi hatály kérdését felvető problémát ebben az ügyben²⁴ az jelentette, hogy a kérdést előterjesztő ír bíróság szerint az ügyben szabadságelvonó intézkedésről van szó, és a rendelet

²¹ „C” ügyében indult C-435/06. sz. ügy. EBHT 2007. I-10141

²² A Bíróság (harmadik tanács) 2009. április 2-i ítélete (a Korkein hallinto-oikeus (Finnország) előzetes döntéshozatal iránti kérelme) - A által indított eljárás (C-523/07. sz. ügy) EBHT 2009 I-02805.

²³ A Bíróság (második tanács) 2012. április 26-i ítélete (a High Court of Ireland (Írország) előzetes döntéshozatal iránti kérelme) — Health Service Executive. kontra S. C., A. C. HL C 133., 2012.5.5.

²⁴ S. C. ír állampolgársággal rendelkező kiskorú, akinek szokásos tartózkodási helye Írországban van. Anyja, A. C., Londonban él. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat nem tartalmaz adatot az apa tartózkodási helyét illetően. A gyermeket 2000-ben önkéntes gondozásba vette a HSE (Health Service Executive), amely az ír állam által gondozásba vett gyermekekért felelős hivatalos hatóság. S. C.-t nagyon kicsi kora óta már számos alkalommal elhelyezték Írországban nevelőszülőknél, valamint nevelőotthonban, illetve bentlakásos intézményben. S. C. különösen sérülékeny, és különleges felügyeletre szorul. Többször is megszökött az elhelyezéséből, és magatartását az erőszakkal, agresszióval és önveszélyeztetéssel járó tettek jellemzik. Nem járt sikerrel az utóbbi, ír bentlakásos intézményi gondozásba helyezése. A gyermek elszigetelte magát, elutasította a terápiás programban való aktív részvételét, és gyorsan romlott az állapota. Megszökött, és számos öngyilkossági kísérletet hajtott végre. Valamennyi egészségügyi szakember egyetértett abban, hogy a gyermeket saját védelme érdekében bentlakásos intézményi gondozásba kell helyezni, klinikai vizsgálat és azt követően a megfelelő terápiás beavatkozások céljából, de megállapították, hogy Írországban egyetlen intézmény sem felel meg S. C. különleges szükségleteinek. A HSE úgy ítélte meg, hogy a gyermeknek az ápolási, védelmi és jóléti szükségletei megkövetelik, hogy sürgősen bentlakásos gondozásba helyezték Angliában. Az ilyen, kényszerrel történő gondozást az ír jogban „secure care”-nek (örzött gondozásnak) nevezik. A HSE sürgősségi alapon kérte a High Courttól, hogy ideiglenes intézkedéssel rendelje el S. C.-nek a kiválasztott bentlakásos angliai intézményi gondozásba helyezését. Anglia és Wales központi hatóságaként eljáró Lord Chancellor javára eljárva megállapítja, hogy elfogadásra került S. C. bentlakásos intézményi gondozásba helyezése. A HSE átszállította S. C.-t Angliába, ahol a gyermek azóta örzött gondozás keretében tartózkodik. A kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy az eljárásban részt vevő valamennyi fél, magát a gyermeket kivéve egyetért abban, hogy a bentlakásos intézményi gondozásba helyezés megfelel a gyermek különleges érdekeinek. A kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy azon kérdés megítélésénél, hogy a 2011. december 2-i végzés a rendelet hatálya alá tartozik-e, abból kell kiindulni, hogy szabadságelvonó intézkedésről van szó. A High Court annak érdekében, hogy határozzon arról, hogy a gyermek angliai bentlakásos intézményi gondozásba helyezését fenn kell-e tartani,

1. cikke (3) bekezdésének g) pontja szerint a rendelet nem alkalmazható gyermekek által elkövetett bűncselekmények eredményeként tett intézkedésekre.

Az Európai Bíróság – eddigi kiterjesztő értelmezését követve – megállapította, hogy a rendelet 56. cikke kifejezetten lehetővé teszi a gyermek másik tagállamban lévő intézményben történő elhelyezését. A rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja és 56. cikke nem hivatkozik kifejezetten a tagállami bíróságoknak a gyermek más tagállamban lévő intézményben történő elhelyezését elrendelő határozatokra, ha ezen elhelyezés terápiás és nevelési célból jár szabadságelvonással. Mindazonáltal az ilyen körülmény nem olyan jellegű, mely kizárja e határozatokat a rendelet hatálya alól.

A rendelet hatálya alóli kizárásokat annak 1. cikkének (3) bekezdése írja elő. E rendelkezés g) pontja a rendelet hatálya alól csak a „gyermekek által elkövetett bűncselekmények eredményeként tett intézkedéseket” zárja ki, vagyis a bűncselekmény elkövetését szankcionáló fogvatartást. Ebből következik, hogy a szabadságelvonással járó elhelyezés a rendelet hatálya alá tartozik, ha erre az elhelyezésre a *gyermek védelme, nem pedig büntetése érdekében kerül sor*. A bíróság által feltett kérdésre azt a választ kell tehát adni, hogy a rendelet tárgyi hatálya alá tartozik a tagállami bíróságnak a gyermek terápiás és nevelő, más tagállamban lévő bentlakásos intézményben való elhelyezését elrendelő határozata, amely védelmi célból határozott ideig tartó szabadságelvonással jár.²⁵

2. A rendeletek fő kapcsolóelveként megjelölt szokásos tartózkodási hely értelmezése

Mindhárom, már hatályban lévő és alkalmazandó családjogi tárgyú uniós rendeletben, és a tartási rendelet szerves részét jelentő 2007. évi hágai jegyzőkönyvben²⁶ is, mind a joghatóság, mind az alkalmazandó jog elsődleges kapcsolóelve a jogvitában érdekelt személy szokásos tartózkodási helye. Valamennyi rendelet preambulumbekkezdései, kommentárjai egyértelműen rögzítik, hogy a szokásos tartózkodási hely fogalomnak az egyes rendeletek alkalmazása körében önálló, autonóm uniós jelentést kell tulajdonítani, elszakadva a nemzeti jog szerinti tartózkodási hely ismérveitől.

Az Európai Jog folyóirat hasábjain korábban megjelent tanulmányaimban²⁷ részletesen elemeztem a szokásos tartózkodási hely ismérveit a határon átnyúló családjogi jogvitákban, így meg kell állapítanom, hogy a fogalomnak akárcsak egy rendelet érvényesülése körében sem mindig lehetséges általános érvénnyel meghatározni a fogalmi elemeit. Ennek indoka az, hogy egészen más tényezőket kell figyelembe venni olyan személy szokásos tartózkodási helyének meghatározása körében, aki szabad akaratából maga dönt tartózkodási helyéről, ill. egy gyermek esetében, akinek szokásos tartózkodási helyét döntően szülei, vagy az őt gondozó személyek határozzák meg. Gyermek esetében egészen más szempontok érvényesülnek egy csecsemőnél, ill. egy iskoláskorú fiatalnál.

úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és az alábbi kérdéseket terjeszti előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé: „1) A [...] rendelet tárgyi hatálya alá tartozik-e az olyan határozat, amely határozott időre valamely másik tagállam terápiás és nevelési gondozást biztosító intézményében rendeli el egy gyermek elhelyezését?

²⁵ A Bíróság (második tanács) 2012. április 26-i ítélete (a High Court of Ireland (Írország) előzetes döntéshozatal iránti kérelme) — Health Service Executive. kontra S. C., A. C. HL C 133., 2012.5.5. 63-66. pontjai.

²⁶ A Tanács 2009/941/EK határozata (2009. november 30.) a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2007. november 23-i hágai jegyzőkönyvnek az Európai Közösség általi megkötéséről, HL L 331. 2009. december 16. A hágai jegyzőkönyv szövege magyar nyelven a tanácsi határozat mellékleteként érhető el.

²⁷ Wopera Zsuzsa: A szokásos tartózkodási hely meghatározásának kritériumai a határon átnyúló házassági- és szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben, in: Európai Jog, 2013. 2. szám, március 1-10. o. és ugyanő: A szokásos tartózkodási hely meghatározása a határon átnyúló tartási ügyekben és egyes hágai instrumentumok joggyakorlatában, in: Európai Jog, 2013. 3. szám, május 41-47. o.

Tovább árnyalja a képet, hogy egyes, a szokásos tartózkodási helyet meghatározó tényezőket más-más súllyal kell figyelembe venni a joghatóság, ill. az alkalmazandó jog meghatározásakor, különös tekintettel az időtényező szerepére. Alapul szolgálhat ugyanis az alkalmazandó jog megválasztásához pl. házassági ügyben a felek házasságkötéskor fennálló szokásos tartózkodási helye, ami többszöri elköltöztetést követően, tíz év elteltével már nem biztos, hogy szoros kapcsolatban van a házastársakkal, és az eljáró bíróságnak nem is kell vizsgálni a szokásos tartózkodási hely fennállásának ismérveit. Ez, a szokásos tartózkodási hely joghatósági kapcsolóelvként szolgáló alkalmazásakor nem fordulhat elő.

A fenti okokra visszavezetve *nem lehet általános érvényű szokásos tartózkodási hely fogalmat alkotni* az új Brüsszel II. rendelet esetén, mert annak hatálya alá mind a házassági ügyek, mind a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek tartoznak.

Úgyszintén ez a helyzet a tartási rendelet esetén, hiszen annak hatálya alá a családi, rokoni kapcsolatokból, házasságból, házassági rokonságból, sógorságból eredő tartási követelések tartoznak, így a tartásra jogosult, ill. kötelezett lehet házastárs, élettárs, bejegyzett élettárs, gyermek, szülő, nagyszülő, mely személyek esetén a szokásos tartózkodási hely szintén nem határozható meg közös, egységes szempontrendszer alapján. Ez a helyzet a 2007. évi hágai jegyzőkönyv esetében is.

Mindebből az következik, hogy a több államra kiterjedő vonatkozású családjogi jogvitákban az eljáró bíróságnak minden esetben egyedileg kell eldöntenie, – az alkalmazandó norma célját szem előtt tartva – hogy a joghatóság vagy alkalmazandó jog szempontjából figyelembeveendő személy rendelkezik-e, vagy rendelkezett-e szokásos tartózkodási hellyel egy tagállamban.

3. Ideiglenes és védelmi intézkedések a családjogi jogvitákban

Az Európai Bíróság elé került családjogi tárgyú ügyekben kivételszámba ment, ha egy ügyben nem rendelt el valamely nemzeti bíróság ideiglenes intézkedést.

Az ideiglenes, ill. védelmi intézkedésekről az új Brüsszel II. rendelet 20. cikke rendelkezik,²⁸ melynek szabályozási logikája egyrészt a Brüsszeli Egyezmény 24. cikkéből levezethető, másrészt ugyanakkor többletet is tartalmaz az Egyezmény, ill. a Brüsszel I. rendelet 31. cikkéhez képest. A 20. cikk (2) bekezdése szerint ugyanis az ideiglenes intézkedések hatályukat veszítik, ha az ügy érdemét tekintve joghatósággal rendelkező bíróság megtette az általa megfelelőnek ítélt intézkedéseket. A 20. cikk ezáltal hízagmentesen biztosítja a joghatóságot, amelynek során az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróság bármikor magához vonhatja az ügyet: a végleges határozat meghozatalát a rendelet az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróság számára tartja fenn.²⁹

A rendelet által lehetővé tett ideiglenes intézkedések legtöbb esetben valóban a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembe vételével kerültek elrendelésre (pl. az „A” felperes ügyben, vagy a Health Service Executive ügyben; lásd korábban), de az is jellemző volt, hogy

²⁸(1) Sürgős esetben e rendelet rendelkezései nem gátolják a tagállam bíróságait abban, hogy az e tagállam joga szerint alkalmazható ideiglenes intézkedéseket – a védelmi intézkedéseket is beleértve – hozzanak a területükön található személyek vagy vagyontárgyak tekintetében, akkor is, ha a rendelet szerint más tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal az ügy érdemében.

(2) Az (1) bekezdésben említett intézkedések hatályukat veszítik, ha az e rendelet szerint az érdemi ügyet tekintve joghatósággal rendelkező tagállam bírósága megtette az általa megfelelőnek ítélt intézkedéseket.

²⁹ Juliane Kokott főtanácsnok indítványa, C-523/07 sz. ügyben. Az ismertetés napja: 2009. január 29. 59-60. pont.

egy gyermek jogellenes elvitele, visszatartása esetén a tagállami bíróság ideiglenes intézkedés elrendelésével próbálta megteremteni a gyermek ott-tartózkodásának jogalapját (pl. Deticek, ill. Povse ügyekben).

Az az ügy, melyben a Bíróság a legbehatóbban elemezte e jogintézményeket, a Purruker ügy volt, ahol az ideiglenes intézkedésekkel kapcsolatos „örök” kérdést merült fel: a rendelet III. fejezete szerint „határozatnak” minősülnek-e ezek az intézkedések, vagyis végrehajthatók-e egy másik tagállamban.

Az alábbiakban e széleskörű joggyakorlat főbb megállapításait összegzem a családjogi ügyekben elrendelhető intézkedésekkel kapcsolatban:

- Az új Brüsszel II. rendelet 20. cikke alapján az ügy érdemében joghatósággal nem rendelkező tagállamok bíróságai az alábbi három feltétel fennállása mellett rendelhetnek el ideiglenes intézkedést: 1) az adott intézkedés sürgős, 2) az érintett tagállam területén található személyek vagy vagyontárgyak vonatkozásában hozták meg, és 3) ideiglenes (átmeneti) jellegű.³⁰ Amennyiben e három feltétel egyike nem teljesül, az érintett intézkedés nem tartozik a rendelet 20. cikke (1) bekezdésének hatálya alá.
- Az intézkedések csak olyan gyermekekre vonatkozhatnak, akik az eljáró bíróság tagállamában találhatók. Annak az államnak a bírósága, amelyben a gyermek található, földrajzi közelségéből adódóan ugyanis meg tudja ítélni, hogy kell-e sürgős intézkedést hozni, és ha igen, milyen. Továbbá az intézkedés végrehajtásáról is gondoskodni tud. A 20. cikk (1) bekezdésének feltételei e vonatkozásban teljesülnek.³¹
- a Jasna Deticek kontra Maurizio Sgueglia C-403/09. PPU. sz. ügyben a Bíróság egyértelművé tette, hogy a rendelet 20. cikke nem értelmezhető oly módon, hogy azon szülő részére, aki jogellenesen elvitte a gyermeket, eszközül szolgáljon a saját jogellenes magatartásával előidézett helyzet meghosszabbítására, illetve nem legitimálhatja e magatartás következményeit.³²
- Az Európai Bíróság a Doris Povse kontra Mauro Alpago C-211/10. PPU sz. ügy kapcsán megállapította, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság – valamely ideiglenes intézkedés elfogadásával – nem ruházhatja át joghatóságot a 10. cikk b) pontjának iv. alpontja értelmében azon tagállam bíróságaira, amelybe a gyermeket jogellenesen elvitték.³³
- A Bíróság a Bianca Purruker kontra Guillermo Valles Pérez C-256/09. sz. ügyben hangsúlyozta, hogy a 20. cikknek a rendelet szerkezetében való elhelyezkedéséből következik, hogy a 20. cikk nem tekinthető a rendelet értelmében vett, érdemi kérdésekkel kapcsolatos joghatóságot biztosító szabálynak. Megállapította, hogy a rendelet végrehajthatóvá nyilvánítási szabályai *nem alkalmazhatók a szülői felügyeleti joggal kapcsolatos*, a rendelet 20. cikkének hatálya alá tartozó ideiglenes intézkedésekre,³⁴ vagyis azok nem minősülnek „határozatnak”, és nem esnek a rendelet végrehajthatóvá nyilvánítási rendszerének hatálya alá, függetlenül attól, hogy milyen eljárás keretében került sor az ideiglenes intézkedés meghozatalára, és, hogy az azt elrendelő bíróság a per érdemére a rendelet 8-14. cikkei alapján rendelkezett-e

³⁰ „A” által indított eljárásban, C-523/07. sz. ügyben 2009. április 2-án hozott ítélet. EBHT 2009 I-02805. 47. pont.

³¹ Juliane Kokott főtanácsnok indítványa, C-523/07 sz. ügyben. Az ismertetés napja: 2009. január 29. 57. pont.

³² Jasna Detiček kontra Maurizio Sgueglia C-403/09. PPU. sz. ügyben 2009. december 23-án hozott ítélet 57. pontja. EBHT 2009. I-12193

³³ Doris Povse kontra Mauro Alpago C-211/10. PPU. számú ügyben 2010. július 1-jén hozott ítélet. Európai Bírósági Határozatok Tára 2010 oldal I-06673. 50. pont.

³⁴ Bianca Purruker kontra Guillermo Valles Pérez C-256/09. sz. ügyben 2010. július 15-én kihirdetett ítélet 100. pontja. [EBHT 2010 I-07353.]

joghatósággal, vagy sem. Ezzel a Bíróság lényegében kimondta, hogy egy nemzeti bíróság által elrendelt ideiglenes vagy védelmi intézkedés hatálya csak az elrendelő bíróság tagállamának területére korlátozódhat.

4. Univerzális hatály, egyetemes alkalmazás, közrendi vonatkozások

A családjogi tárgyú rendeletek közül a tartási rendelet joghatósági szabályai univerzális hatályúak. Ez azt jelenti, hogy az a körülmény, hogy az alperes szokásos tartózkodási helye egy harmadik államban van (azaz nem valamely uniós tagállamban), nem zárja ki az uniós joghatósági szabályok alkalmazását, és nem lehetséges a nemzeti jog joghatósággal kapcsolatos szabályaira való utalás sem. Ezt a rendelet (15) preambulumbekzdése rögzíti. E tekintetben tehát a rendelet egyértelműen túlmutat a korábbi rendeletek joghatósági rendszerén.

Ez az univerzális hatály szolgál magyarázatul a rendelet egyes joghatósági szabályainak látszólagos következetlenségére is.³⁵

A rendelet általános hatálya összhangban áll az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályok egyetemes jellegével, melyet a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló hágai jegyzőkönyv 2. cikke rendez.

Ez azt jelenti, hogy a jegyzőkönyvet abban az esetben is alkalmazni kell, ha az alkalmazandó jog a jegyzőkönyv alá nem író állam joga (nem Szerződő állam joga).

Ez tehát azt jelenti, hogy olyan tagállami anyagi jog is alkalmazható a tartási ügyre, mely tagállam nem vett részt a jegyzőkönyv elfogadásáról szóló tanácsi határozat meghozatalában (Egyesült Királyság és Dánia), de ez jelentheti egy Unión kívüli állam jogának alkalmazását is.

A hágai jegyzőkönyv mellett a Róma III. rendelet 4. cikke is rögzíti az uniós norma egyetemes alkalmazásának szabályát. Eszerint a rendelet által kijelölt jogot akkor is alkalmazni kell, ha az nem a megerősített együttműködésben résztvevő tagállam joga. Ennek következtében a házasság felbontására, különválásra alkalmazandó jog lehet 1) a megerősített együttműködésben résztvevő tagállam joga, 2) a megerősített együttműködésben részt nem vevő uniós tagállam joga, vagy 3) olyan állam joga, mely nem tagja az Európai Uniónak.

A fent körvonalazott univerzális hatály és alkalmazás azzal a következménnyel jár, hogy fokozottan előtérbe kerülnek a nemzeti jogok eltéréseiből adódó jogalkalmazási akadályok, fokozva a közrendi vonatkozások jelentőségét is. Éppen emiatt került be mind a Róma III. rendeletben, mind a hágai jegyzőkönyvbe az ún. közrendi klauzula, mely szerint a rendelet, ill.

³⁵ A rendelet 3. cikkének c) és d) pontja szerint a tartási kötelezettség tárgyában joghatósággal rendelkeznek: c) az a bíróság, amely saját joga alapján a személyi állapottal kapcsolatos ügyekben joghatósággal rendelkezik, amennyiben a tartási kötelezettség megállapítására irányuló kérelem az ügyben járulékos jellegű, kivéve, ha ez a joghatóság kizárólag valamelyik fél állampolgárságán alapul, vagy d) az a bíróság, amely saját joga alapján a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben joghatósággal rendelkezik, amennyiben a tartási kötelezettség megállapítására irányuló kérelem az ügyben járulékos jellegű, kivéve, ha ez a joghatóság kizárólag valamelyik fél állampolgárságán alapul. Ezzel kapcsolatban felvetődik a kérdés, hogy a rendelet miért nem utal az irányadó uniós jogra a személyállapot perre vonatkozó joghatóság körében, miért az eljáró bíróság saját joga szerinti joghatóságot veszi alapul? A választ rendelet joghatósági szabályainak univerzális hatályában találjuk. A rendelet 3. cikk c) és d) pontjai amiatt hivatkoznak a személyállapot perben eljáró bíróság saját nemzeti jogára, mert amennyiben az alperes szokásos tartózkodási helye nem egy uniós tagállam területén van, rá akkor is alkalmazni kell a rendelet cikkeit, viszont nem lévén uniós tagállam, a személyi állapottal kapcsolatos perekre vonatkozó uniós szabályozás, nevesül az új Brüsszel II. rendelet nem érvényesül az adott államban.

a jegyzőkönyv által kijelölt jog valamely rendelkezésének alkalmazása megtagadható, ha az alkalmazás nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen az eljáró bíróság országának közrendjével.

Mindkét instrumentum lehetővé teszi kivételes körülmények között, a résztvevő tagállamok bíróságai számára a külföldi jog rendelkezésének figyelmen kívül hagyását, ha annak alkalmazása nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen lenne az eljáró bíróság országának közrendjével. A bíróságok ugyanakkor nem alkalmazhatják a közrenddel kapcsolatos kivételt egy másik állam joga rendelkezésének figyelmen kívül hagyása céljából, ha ez sértené az Európai Unió Alapjogi Chartáját és különösen annak 21. cikkét, amely a megkülönböztetés minden formájának tilalmáról rendelkezik. A „nyilvánvalóan” kifejezés azt jelenti, hogy a közrenddel kapcsolatos kivétel csak rendkívüli esetben alkalmazható.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye szerint a közrendi klauzula alkalmazása elsősorban nem uniós államok jogának alkalmazása esetén jöhet szóba, és garanciát jelenthet az eljáró bíróság számára, hogy nem kényszerül olyan jog alkalmazására, mely nyilvánvalóan ellentétes az európai uniós értékrenddel.³⁶

Ennél ugyanakkor összetettebb a kérdés, hogy vajon hivatkozhat-e a tagállami bíróság a közrendi klauzulára, ha más uniós tagállami jog alkalmazását kívánja így megtagadni.

Ez a probléma elsősorban a Róma III. rendelet alkalmazása során merülhet fel akkor, ha a házasság felbontására, ill. különválásra olyan tagállami bontójogot kellene alkalmazni, amely lehetővé teszi a házasság vétkességi alapon történő felbontását, és ez, összeegyeztethetetlen³⁷ az eljáró bíróság országának közrendjével.

Félő, hogy a kérdés pozitív tartalmú megválaszolása tovább szűkítené a megerősített együttműködésben elfogadott rendelet alkalmazását, tekintettel arra, hogy az együttműködéshez csatlakozó tagállamok közül is több állam joga teszi lehetővé a vétkességi alapon történő házasságfelbontást,³⁸ így gyakran fordulhatna elő erre hivatkozással az alkalmazandó jog megtagadása.

A magyar jogalkalmazás szempontjából különösen érdekes a helyzet, ugyanis éppen a Róma III. rendelet helyezte hatályon kívül a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. 41. §-át, mely 2012. június 21-ig egyértelműen rögzítette, hogy „a házasság felbontására irányadó külföldi jogot a következő eltérésekkel kell alkalmazni: (...) c) a házasság felbontása nem alapulhat vétkességen.”

Ma tehát már semmilyen jogszabályi rendelkezés sem gátolja, hogy a magyar bíróság egy „külföldi” házasság felbontása során vétkességi alapú bontójogot alkalmazzon, ha a Róma III. rendelet szerint a felek jogválasztása ilyen jogra irányult, vagy a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog ezt írja elő. Kérdés, hogy mindez nem ütközik-e a magyar közrendbe, mely nem ismeri a vétkességi alapú bontást?

Álláspontom szerint a feladat pl. egy magyar bíró számára bármennyire nehéz is, az uniós tagállamok viszonylatában a kölcsönös bizalom elve talaján, ill. a felek önrendelkezési jogára

³⁶ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat tanácsi rendeletre a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról, (COM(2010) 105 végleges/2 – 2010/0067 (CNS)) HL 2011. 2. 11.

³⁷ Szlovákia pl. ezért nem csatlakozott a megerősített együttműködéshez, mert attól tartott, hogy a vétkességi alapú házasság felbontás „hátsó-ajtós” módon visszaszűrődhet a szlovák bontójogba. In: Katharina Boele-Woelki: For Better or for Worse: The Europeanization of International Divorce Law, in: Yearbook of Private International Law, Vol. XII. 2010. Sellier, Munich 2011. 12. o.

³⁸ Lehetővé teszi pl. a francia, belga, luxemburgi, osztrák, portugál bontójog. A rendelethez 2014-től csatlakozó litván jogban is van vétkességi alapú bontás.

tekintettel nem lehet közrendi kérdéssé tenni a vétkességi bontójog alkalmazását, mert ez következik az uniós jog elsőbbségéből, ami egyáltalán lehetővé teszi egy ilyen jog alkalmazását, ill. a felek akaratí autonómiájának tiszteletben tartásából is. E logikát követve ugyanakkor nehezen lenne megtagadható egy nem uniós tagállam jogának alkalmazása, viszont egy ilyen jog alkalmazásának visszautasítására az Alapjogi Charta rendelkezései, és az Emberi Jogok Európai Egyezményének előírásai már megfelelő jogalapot teremthetnek.

Zárszó

Tanulmányomban igyekeztem ráirányítani a figyelmet néhány olyan elméleti és gyakorlati jogalkalmazási problémára, melyek az európai polgári eljárásjogi jogfejlődés jelen stádiumában váltak láthatóvá, vagy mostanra csúcsosodtak ki, és amelyek megfelelő kezelése az európai családjog jövőbeli fejlődésének kulcskérdéseit jelentik. A cikkben felsorakoztatott problémák az európai polgári eljárásjog más területein is körvonalazódni fognak, hiszen mindkét, 2012-ben elfogadott, de 2015-től alkalmazandó rendeletben, az új Brüsszel I. rendeletben³⁹ is megjelennek⁴⁰ az univerzális hatály egyes vonatkozásai,⁴¹ az öröklési rendelet⁴² alkalmazása körében pedig szintén jelentőséghez jut a házasság, és a szokásos tartózkodási hely⁴³ megfelelő értelmezése, az alkalmazandó jog egyetemes alkalmazása miatt pedig a közrend problematikája.

³⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

⁴⁰ A 2012. december 12-én elfogadott végleges normaszöveg végül elvetette a rendelet-javaslatban (COM (2010) 748.) megfogalmazott célkitűzést, mely ki akarta terjeszteni a rendelet hatályát az EU területén lakóhellyel, ill. székhellyel nem rendelkező alperesekre is, de a végleges normaszövegbe mégis a korábbi megközelítés, kizárólag az EU területén lakóhellyel, székhellyel rendelkező alperesekre történő alkalmazás került be.

⁴¹ A rendelet (27) preambulumbekkezdése szerint „A határozatok szabad mozgása érdekében a valamely tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban el kell ismerni és végre kell hajtani akkor is, ha valamely tagállamban lakóhellyel nem rendelkező személy ellenében hozták.”

⁴² Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről

⁴³ A rendelet elsődleges kapcsolólve mind a joghatóság, mind az alkalmazandó jog esetében az örökhagyó elhalálozáskor meglévő szokásos tartózkodás helye.